

Nr 180.

Av herrar **Schlyter** och **Nothin**, *angående lättnad i villkoren för eldbegängelse.*

Strävandena för utvidgad användning av eldbegängelse hava haft åtskilliga konstlade hinder att kämpa med. Först genom kungl. kungörelsen den 14 september 1917 undanröjdes det hinder, som tidigare legat i kravet på obduktion såsom obligatoriskt villkor för eldbegängelsen.

Genom en kungl. kungörelse den 5 november 1926 har ett ytterligare steg tagits till underlättande av eldbegängelsens användning. Förut gällde enligt 3 § a) i kungl. kungörelsen den 14 september 1917 som villkor härför, att den avlidne i livstiden skulle hava förordnat om eldbegängelsen eller därom uttalat bestämd önskan. Hade den avlidne vid dödsfallet icke fyllt 15 år, ägde dock hans målsman bestämma, huruvida eldbegängelse skulle äga rum. Nu gäller, att om den avlidne vid dödsfallet på grund av egen anmälan var medlem av eldbegängelseförening, dylikt medlemskap är likvärdigt med förordnande som nyss sagts.

Efter den förändrade lydelse lagen den 25 maj 1894 ang. jordfästning erhållit genom lagen den 5 november 1926 synes i analogi med stadgandena i 8 § 1 mom. av denna lag en utvidgad frihet att bestämma om eldbegängelseformens användning kunna medgivas de efterlevande. De båda första styckena i nämnda lagrum hava numera erhållit följande ändrade lydelse:

”Har den avlidne efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, lände det till efterrättelse.

Är sådant förordnande ej givet, skall den avlidne ändock begravas utan jordfästning i svenska kyrkans ordning, där det begäres av den avlidnes närmaste anhöriga eller av dem, som eljest stodo den avlidne nära; dock icke om den avlidne efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om jordfästning i svenska kyrkans ordning.”

Med andra ord: har den avlidne efter uppnådd ålder av 18 år skriftligen förordnat om formen för begravningen (d. v. s. med eller utan jordfästning i svenska kyrkans ordning), länder det till efterrättelse; i annat fall bestämes formen för begravningen av den avlidnes närmaste anhöriga eller av dem, som eljest stodo den avlidne nära.

Den nu angivna lydelsen av ifrågavarande lagrum beslöts redan av 1925

års riksdag med anledning av kungl. prop. nr 8. Inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga hade i denna punkt yttrat följande:

”Med utgångspunkt ifrån att svenska kyrkans kulthandlingar icke böra påtvingas någon utan endast bjudas dem, som önska bliva delaktiga därav, kunde det synas riktigast, att jordfästning i kyrkans ordning endast förekomme, när begäran därom blivit framställd. Då den avlidne vid dödsfallet tillhörde kyrkan, torde man dock såsom regel kunna antaga, att den avlidne önskat kyrklig jordfästning. Vid sådant förhållande synes, när det gäller avliden medlem av svenska kyrkan, någon viljeyttring i stället böra erfordras för att begravning utan jordfästning i kyrkans ordning må äga rum. De sakkunniga anse nämligen skyldig pietet mot den avlidne kräva, att hans i livstiden hysta önskan med avseende å formen för begravningen bliver respekterad.

Har den avlidne icke efterlämnat skriftligt förordnande, synes man däremot i regel böra lita till de närmaste efterlevandes kännedom om och pietet för den avlidnes önskan. De sakkunniga anse på grund härav en framställning av den avlidnes närmaste efterlevande om begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning i regel böra gälla framför den på den avlidnes medlemskap i kyrkan grundade presumptionen. Om däremot till denna kommer särskild anledning till antagande, att den avlidne önskat kyrklig jordfästning, bör sådan dock äga rum.

I fråga om vilka som skola anses som den avlidnes närmaste efterlevande, hava de sakkunniga trott sig icke böra föreslå uttryckliga bestämmelser. Vid tolkning av detta uttryck lära stadgandena i 9 kap. 1 § ärvdabalken om bouppteckningsskyldighet kunna tjäna till ledning. I regel är väl den, som anmäler dödsfallet och ombesörjer begravningen, behörig att framställa begäran av ifrågavarande slag. Den omständigheten, att en av flera lika närstående utträttar dessa angelägenheter, bör dock givetvis icke utesluta de övriga från inflytande, därest de önska göra det gällande. Vid oenighet emellan flera, som måste anses lika närstående, torde regeln, att jordfästning, då skriftligt förordnande av den avlidne om motsatsen icke föreligger, skall ske i svenska kyrkans ordning, böra gälla.”

Rörande de av de sakkunniga sålunda föreslagna bestämmelserna yttrade departementschefen:

”Lika med de sakkunniga anser jag den avlidnes önskan böra vara principiellt avgörande i fråga om formen för begravningen. I överensstämmelse härmed synes intet vara att invända mot det av de sakkunniga föreslagna stadgandet, att, om avliden medlem av svenska kyrkan efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om begravning utan jordfästning i kyrkans ordning, detta förordnande skall lända till efterrättelse.

Av två domkapitel har förordats, att man skulle stanna med denna möjlighet till begravning av medlem i svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ordning; och från andra håll har såsom förutsättning för sådan begravning föreslagits skriftligt eller muntligt testamentariskt förordnande av den avlidne. Med hänsyn till den vikt, som den avlidnes närmaste torde fästa vid sättet för begravningen, kan jag icke ansluta mig till vad sålunda ifrågasatts, utan anser jag, i likhet med de sakkunniga, att man i förevarande hänseende bör i avsevärd utsträckning taga hänsyn till de efterlevande samt därvid lita till deras kännedom om och pietet för den avlidnes önskan. Begravning av medlem av svenska kyrkan utan jordfästning i kyrkans ord-

ning bör följaktligen, på sätt de sakunniga föreslagit, kunna äga rum jämväl utan den avlidnes förordnande, då det begäres av honom närstående.

De sakkunnigas förslag gör undantag för det fall, att den avlidne fyllt femton år och särskild anledning föreligger till antagande, att den framställda begäran skulle strida mot den avlidnes önskan. Enligt förslaget skall i dylikt fall avgörandet ligga hos vederbörande präst. Denna bestämmelse synes, av de avgivna utlåtandena att döma, vara föremål för ett nästan enhälligt motstånd å såväl statskyrkligt som frikyrkligt håll. Domkapitlen anföra med stor enstämmighet, att den ifrågasatta prövningsplikten skulle komma att föranleda konflikt eller i allt fall kännas synnerligen tryckande för prästen, och frikyrkliga samarbetskommittén uttalar farhågor för en alltför stor nitälskan om statskyrkans ordning vid prövningen. Vid sådant förhållande anser jag mig icke böra till antagande förorda ifrågavarande av de sakkunniga föreslagna bestämmelse.

Ehuru något åsidosättande från de närmastes sida av den avlidnes önskan icke torde vara att befara, synes det likväl lämpligt, att en garanti däremot införes genom den av frikyrkliga samarbetskommittén föreslagna bestämmelsen, att om den avlidne efter uppnådd ålder av aderton år skriftligen förordnat om jordfästning i svenska kyrkans ordning, sådan skall äga rum. På grund av detta och motsvarande förut berörda stadgande angående förordnande om begravning utan jordfästning i kyrkans ordning finnes alltid möjlighet för en till den föreslagna åldern kommen medlem av kyrkan att genom upprättande av skriftligt förordnande och dettas överlämnande till vederbörande präst eller annan pålitlig person säkerställa sin önskan i fråga om begravningens verkställande med eller utan jordfästning i kyrkans ordning. Vål kunde det ifrågasättas att härutinnan gå något längre och exempelvis låta även ett muntligt förordnande inför vittnen göra tillfyllest. Man undgår emellertid i dylikt fall icke att föreskriva en prövning, vilken, av de gjorda utlåtandena att döma, helst torde böra undvikas. Mot den prövning av det skriftliga förordnandet, som i alla händelser blir nödvändig och som torde böra anförtros vederbörande präst, lära däremot befogade anmärkningar icke kunna framställas.

Där skriftligt förordnande, som nu sagts, icke förefinnes, synes riktigast att lita till de efterlevandes omdöme och önskningsar och att alltså låta frågan, huruvida begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning skall äga rum, bli beroende på gjord framställning av de efterlevande.

Tre domkapitel och allmänna svenska prästföreningen hava anmärkt, att uttrycket *närmaste efterlevande* ej vore fullt klart. Liknande uttryckssätt, såsom 'närmaste anhöriga' eller 'närmaste fränder', förekomma dock i svenskt lagspråk. I förevarande fall läser emellertid ett ännu mera omfattande uttryck böra väljas. Framställning, som här avses, bör nämligen kunna göras jämväl av person, som icke är vare sig frände eller anhörig till den avlidne men ändock av en eller annan anledning stått honom nära, såsom exempelvis den, vilken vid dödsfallet sammanbott med den avlidne, varit i hans tjänst eller haft honom i sin vård, allt tydligen under förutsättning, att icke någon mera närstående framträder. Med hänsyn till det anförda har jag ansett, att uttrycket 'närmaste efterlevande' bör utbytas emot 'närmaste anhöriga eller de, som eljest stodo den avlidne nära'. Samma krets av personer torde åsyftas i jordfästningslagens 3 § 1 stycket och 7 § 2 stycket, då där talas om sökande till jordfästningens förrättande i annan församling än den, i vilken dödsfallet timat, resp. till liktals hållande."

1925 års första lagutskott yttrade i denna fråga:

”Utskottet delar den i såväl propositionen som motionerna uttalade uppfattningen, att den avlidnes önskan bör vara principiellt avgörande i fråga om formen för begravningen. Denna synpunkt blir enligt utskottets mening icke i önskvärd utsträckning tillgodosedd, om man medger begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning endast i sådana fall, där den avlidne därom skriftligen förordnat.

Å andra sidan tala hithörande frågors grannliga natur emot att regler meddelas, vilka ställa vederbörande prästman inför nödvändigheten att söka särskilt utröna den avlidnes verkliga vilja. Hans prövning bör följaktligen vara av övervägande formell natur.

Detta syfte vinnas, om man, på sätt föreslagits, i sådana fall, där skriftligt förordnande ej föreligger, låter det ankomma på framställning från den avlidnes närmaste, huruvida begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning skall äga rum. Deras kännedom om och pietet för den avlidnes önskan bör i regel utgöra tillräcklig garanti för att hans vilja ej skall åsidosättas. Tänkbart är givetvis, att någon gång missriktat religiöst nit eller andra motiv skulle kunna föranleda dem att i strid mot den avlidnes vilja begära begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning. Då emellertid i sådana fall, vilka säkerligen komma att bli sällsynta, ej ens pieteten mot den avlidne kunnat avhålla dem från att handla i strid mot hans önsknings, lär ej heller den särskilda garanti, som motionärerna sökt i en de efterlevande avfordrad förklaring, att deras ansökan står i överensstämmelse med den avlidnes vilja, vara av något större värde. Ett effektivt skydd synes för sådana fall endast kunna vinnas genom ett den avlidnes skriftliga förordnande om kyrklig jordfästning. Utskottet ansluter sig följaktligen i förevarande avseende till propositionen, därvid utskottet, på av departementschefen anförda skäl, jämväl får förorda den terminologi, som i propositionen kommit till användning vid bestämmande av kretsen av de personer, som skola äga att göra framställning om begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning.”

Riksdagen antog den kungl. propositionen, men av känd anledning kom frågan ånyo upp vid 1926 års riksdag, därvid angivna stadgande av riksdagen antogs med oförändrad lydelse. Sedan jämväl kyrkomötet för sin del antagit lagen, har densamma av Kungl. Maj:t utfärdats den 5 november 1926.

Vad här ovan anförts angående valet mellan de båda i jordfästningslagen omförmälda formerna för begravning — med och utan jordfästning i svenska kyrkans ordning — torde i huvudsak äga tillämpning jämväl beträffande de båda olika begravningssätten — med och utan eldbegängelse. Särskilt har det anförda sin betydelse beträffande frågan vilka personer böra hava att bestämma om begravningssättet, när den avlidne icke själv därom förordnat.

Emellertid råder den olikhet mellan eldbegängelsekungörelsen och jordfästningslagen, att den förra icke innehåller något stadgande om att den avlidnes meddelade förordnande skall respekteras. De efterlevande äga allenast åberopa den avlidnes förordnande om eldbegängelse men hava icke

någon laglig skyldighet att ställa sig sådant förordnande till efterrättelse. Det har överlåtits åt deras pietet att härutinnan följa den avlidnes önskan.

Undertecknade ifrågasätta för närvarande icke någon ändring i sistnämnda princip, då härför skulle erfordras en omständligare procedur. Vi föreslå nu allenast en utvidgad befogenhet för de efterlevande att begagna eldbegängelseformen, när den avlidne icke förordnat eller uttalat bestämd önskan i motsatt riktning. Ändringen i eldbegängelsekungörelsen torde därför böra inskränkas till en bestämmelse därom att, när ansökan om tillstånd till eldbegängelse göres av den avlidnes närmaste anhöriga eller av dem, som eljest stodo den avlidne nära, i stället för intyg som under a) sägs (d. v. s. intyg att den avlidne i livstiden förordnat om eldbegängelsen etc.) allenast erfordras en av sökandena på heder och samvete avgiven förklaring att, såvitt de hava sig bekant, den avlidne icke i livstiden uttalat någon bestämd önskan om begravning utan eldbegängelse. Närslutna bilaga åberopas rörande eldbegängelsens betydelse ur kommunal synpunkt.

På grund av vad sålunda anförts, få vi hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om övervägande huruvida icke sådan lättnad i villkoren för eldbegängelse må kunna åvägbringas, att den avlidnes närmaste anhöriga eller de som eljest stodo den avlidne nära äga begära eldbegängelse, därest de kunna intyga, att den avlidne icke, såvitt de hava sig bekant, uttalat bestämd önskan om begravning utan eldbegängelse.

Stockholm den 31 januari 1927.

K. Schlyter.

Torsten Nothin.

Bil.

Till Konungen.

Genom remiss den 14 november 1922 har Eders Kungl. Maj:t lämnat Svenska Stadsförbundet tillfälle att avgiva yttrande dels över en av stadsfullmäktige i Stockholm gjord framställning om lättnader i gällande villkor för eldbegängelse, dels ock över en från kommitterade för första nordiska eldbegängelsekonferensen ingången hemställan om vidtagande av åtgärder till ernående i de nordiska länderna av moderna eldbegängelselagar efter ensartade normer. Med anledning härav får förbundets styrelse i underdånighet anföra följande.

Av handlingarna i ärendet har det synts styrelsen framgå, att icke oväsentliga fördelar skulle stå att vinna för de svenska stadskommunerna, därest den hittills vanliga begravningsformen i större omfattning bleve ersatt med eldbegängelse. Det torde vidare få anses styrkt, att gällande villkor för

eldbegängelse i vissa hänseenden äro ägnade att motverka bruket av denna begravningsform. Utan att ingå på de reformförslag, som innefattas i de bägge remitterade framställningarna, vill styrelsen uttala önskvärdheten av att nuvarande bestämmelser om eldbegängelse underkastas omarbetning i syfte att genomföra all den lättnad i desamma, som är förenlig med rätts-säkerhetens krav och samhällets intressen i övrigt.

Remisshandlingarna återgå.

Underdånigst

För Svenska Stadsförbundets styrelse:

A. BORGSTRÖM
Dess ordförande.

Helge Lindholm.

Stockholm den 20 februari 1923.